

Powstanie listopadowe na arenie międzynarodowej i jego szanse

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

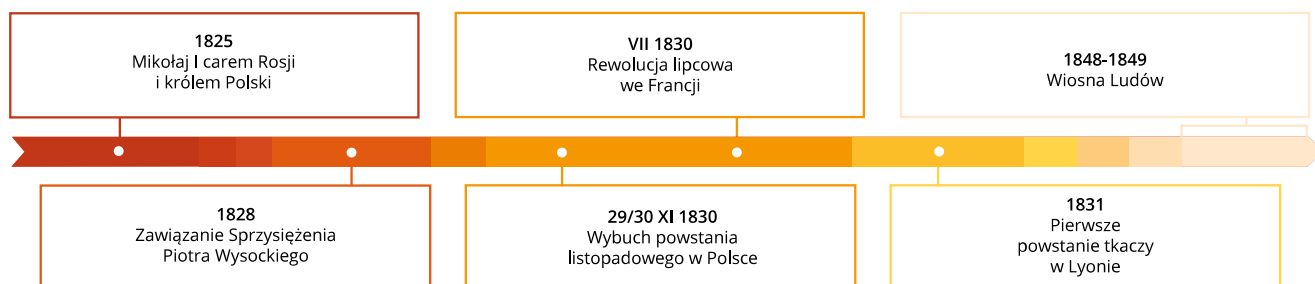
Bibliografia:

- Źródło: Gustaw Ehrenberg, *Gdy naród do boju wystąpił z orężem (fragment hymnu z 1831 r.)*, dostępny w internecie: pl.wikisource.org.

- Źródło: *Współczesny historyk Jerzy Zdrada o przyczynach klęski powstania listopadowego*. Cytat za: Jerzy Zdrada, *Historia Polski 1795–1914*, Warszawa 2005, s. 193–194.
- Źródło: *Fragment memoriału, który przełożył w imieniu rządu wodzowi naczelnemu Janowi Skrzyneckiemu ks. Adam Czartoryski 14 czerwca 1931 r.* Cytat za: Jerzy Łojek, *Szanse powstania listopadowego*, Warszawa 1966, s. 104–105.
- Źródło: *Fragment wiersza rosyjskiego poety Aleksandra Puszkina Oszczercom Rosji z sierpnia 1931 r.* Cytat za: Jerzy Łojek, *Szanse powstania listopadowego*, Warszawa 1966, s. 102–103.
- Cytat za: Juliusz Słowacki, *Kordian*.
- Cytat za: J. Patelski, *Wspomnienia wojskowe Józefa Patelskiego z lat 1823-1831*, Wilno 1914.
- Źródło: Louis-Sébastien Mercier, *Tableau de Paris*, t. 4, tłum. Dorota Wiśniewska, Amsterdam 1782, s. 44–45.
- Źródło: *Wspomnienia ucznia Pestalozziego*, [w:] *Źródła do historii wychowania*, oprac. S. Kot, Warszawa 1930, s. 244–248.
- Źródło: Jean-Jacques Rousseau, *Emil, czyli o wychowaniu (1762)*, [w:] *Teksty źródłowe do dziejów wychowania. Oświecenie*, t. 5, oprac. S. Możdżeń, Kielce 1993, s. 17–23.
- Źródło: Louis Antoine de Bougainville, *Voyage autour du monde [Podróż dookoła świata]*, tłum. D. Wiśniewska, Paris 1771, s. 189–216.
- Źródło: *Wspomnienia ucznia Pestalozziego*, [w:] *Źródła do historii wychowania*, oprac. S. Kot, Warszawa 1930, s. 244–248.
- Źródło: John Locke, *Myśli o wychowaniu (1693)*, [w:] *Teksty źródłowe do dziejów wychowania. Oświecenie*, t. 5, oprac. S. Możdżeń, Kielce 1993, s. 5–16.

Wybuch powstania w nocy z 29 na 30 listopada 1830 r. był dla Europy zaskoczeniem, we Francji i Anglii zdawano sobie jednak sprawę, że oddała ono perspektywę rosyjskiej interwencji w Brukseli lub Paryżu. Mimo że mocarstwa zachodnie patrzyły na kłopoty Petersburga z pewną satysfakcją, to polskim emisariuszom nie robiono nadziei na pomoc nie tylko zbrojną, ale nawet dyplomatyczną. Prusy prowadziły politykę jednoznacznie antypolską, podczas gdy Austria, choć zaniepokojona rosnącymi wpływami Rosji na Bałkanach, zwlekała z reakcją, oczekując na dalszy rozwój wydarzeń. W lipcu 1831 r. wskutek aktywności Karola Talleyranda, francuskiego ambasadora w Londynie, rząd angielski rozważał wspólne z Francją dyplomatyczne wystąpienie wobec Rosji, ale niekorzystny dla powstańców przebieg walk w Królestwie spowodował, że nie podjęto żadnych działań. Ostatecznie Polacy pozostali osamotnieni w swoim niepodległościowym zrywie.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz uwarunkowania międzynarodowe, które przesądzały o losach powstania listopadowego.
- Przeanalizujesz, dlaczego Francja i Anglia nie udzieliły pomocy powstańcom listopadowym.
- Wyjaśnisz, dlaczego papież Grzegorz XVI odciął się od powstania listopadowego i jego katolickich uczestników.

Rosja żąda kapitulacji

Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki (1779–1846) – polski szlachcic, ale oficer rosyjski, który m.in. pod rozkazami Suworowa walczył z wojskami Napoleona. W latach 1821–1831 pełnił funkcję ministra skarbu Królestwa Polskiego. Po wybuchu powstania listopadowego z ramienia Rady Administracyjnej Warszawy przedłożył carowi Mikołajowi I petycję, w której domagano się wyprowadzenia wojsk rosyjskich z Królestwa, zwrotu ziem zabranych i przestrzegania przez cara konstytucji. Car odrzucił te warunki i zażądał bezwarunkowej kapitulacji. Drucki-Lubecki przewidywał taki rozwój wypadków. Oceniał, że przywództwo powstania ulega nastrojom ulicy, która z kolei nie zdaje sobie sprawy układu sił w Europie. Po niepowodzeniu misji nie wrócił do Polski i został w Petersburgu, gdzie wszedł w skład Rady Państwa – grona najbliższych doradców Mikołaja I.

Źródło: domena publiczna.

Wybuch powstania listopadowego pociągnął za sobą konieczność konfrontacji ponadczteromilionowego Królestwa Polskiego z około sześćdziesięciomilionową, dysponującą potężnym wojskiem Rosją. Część Polaków popierała zbrojną walkę o niepodległość, ale spora ich grupa nie wierzyła w sens takich działań, opowiadała się natomiast za rozwojem ziem polskich pod berłem cara Mikołaja I. Głębokie podziały w samym społeczeństwie polskim sprawiły, że początkowo próbowano wypracować kompromis i wymusić na Moskwie pewne ustępstwa. Ówczesna Rosja uważała jednak panowanie nad ziemiami polskimi za warunek utrzymania statusu mocarstwowego w Europie, a właściwie – za warunek obecności w Europie. W kwestiach wewnątrzniemieckich dawało to jej pozycję arbitra, a wobec Austrii i Turcji umożliwiało zachowanie roli protektora Słowian w Europie Środkowej i na Bałkanach. Odrodzenie nawet małej, okrojonej, ale niepodległej Polski władze rosyjskie postrzegały jako uruchomienie procesu, który mógłby zakończyć się przywróceniem wcześniejszej granicy pod Smoleńskiem (sprzed rozbiorów Rzeczypospolitej) i zmniejszeniem znaczenia Rosji na arenie międzynarodowej. W tym kontekście nie widziano alternatywy dla wojny i stłumienia powstania. W razie niepowodzeń Rosja

gotowa była ogłosić **wojnę ojczyźnianą**, czyli najwyższy stan zagrożenia ojczyzny, tak jak miało to miejsce kilkanaście lat wcześniej, w czasie wyprawy Napoleona na Moskwę. Gdyby i to zawiodło, ostatecznie pozostawała możliwość wykorzystania tajnego porozumienia z Prusami na wypadek buntu w Polsce, które sugerowało podział ziem polskich wzdłuż linii

Wisły. **Symptomatyczne** dla nastrojów dominujących w społeczeństwie Rosji było stanowisko represjonowanego przeciwnika **absolutyzmu** cara, Aleksandra Puszkina. Ten przyjaciel Mickiewicza – wtedy i dziś uważany za jednego z największych światowych poetów – wezwał władze do natychmiastowej pacyfikacji powstania. „Dla nas bunt Polski to sprawa domowa” – pisał.

Angielska karykatura z 1831 r. przedstawia żołnierza polskiego, który walczy z przygniatającym go niedźwiedziem. Za nim kartka z napisem „Polska i wolność”. Podpis pod ilustracją to gra słów, częścią jednego z wyrazów stanowi *bear*, czyli niedźwiedź, a dosłownie można go przetłumaczyć jako „Całkowicie nie do zniesienia”.

Określ stanowisko autora karykatury wobec wydarzeń w Polsce w 1831 r.

Źródło: The Lewis Walpole Library, Yale University, tylko do użytku edukacyjnego.

Austria czeka, Prusy wspierają cara

Pozostali dwaj zaborcy przyjęli wobec powstańczego zrywu Polaków nieco odmienne postawy. Formalnie Austria pozostawała neutralna wobec wydarzeń w Królestwie Polskim. Cieszyły ją przedłużające się problemy Rosji w Polsce, ponieważ osłabiało to wrogie wobec niej poczynania rosyjskie na Bałkanach i wśród środkowoeuropejskich Słowian. Przede wszystkim jednak Austriacy obawiali się złego przykładu, którym mogło się stać zwycięskie polskie powstanie. W wielonarodowej monarchii szczególnie niestabilne były prowincje włoskie i węgierskie. Odzyskanie przez Polaków własnego państwa mogłoby zachęcić je do pójścia tą samą drogą. Dlatego na ziemiach polskich znajdujących się pod władzą austriacką polską konspirację zaciekle dławiono.

Dla Berlina odbudowa niepodległej Polski oznaczałaby nie tylko utratę dużej części terytorium, ale także podział państwa na dwie odrębne części przedzielone polskim Pomorzem. Ponadto król pruski Fryderyk Wilhelm III był teściem cara Mikołaja I. Prusy

obawiały się jednak otwarcie interweniować – ich militarne zaangażowanie przeciwko powstańcom mogłaby wykorzystać Francja i wtedy Prusy znalazłby się w sytuacji wojny na dwóch frontach. Berlin postawił więc na wspieranie Rosji, ale głównie ze swojego terytorium. Władze pruskie najpierw wydały rozporządzenia zakazujące wywozu do Królestwa Polskiego wszelkich środków mogących przyczynić się do pomocy powstaniu. Były to przede wszystkim broń, konie i materiały wojskowe. Konfiskacie ulegały również wszelkie środki pieniężne przesyłane do Polski. Następnie w grudniu 1830 r. wydano dekret, na mocy którego wszyscy udający się do Królestwa Polskiego i biorący udział w powstaniu objęci zostali karą konfiskaty majątku. Prusy starały się także pomagać armii rosyjskiej operującej na terenach Królestwa Polskiego, dostarczając jej żywność i sprzęt wojskowy. Obok miejscowości Osiek pod Toruniem Prusacy wybudowali również most, po którym rosyjska armia Paskiewicza przeprawiła się na długi brzeg Wisły.

Francja podzielona

Francja wówczas była największą, obok imperium rosyjskiego, potęgą militarną Europy. W lipcu 1830 r. wybuchła tam zwycięska rewolucja przeciw próbom przywrócenia absolutyzmu. Zainspirowani wydarzeniami francuskimi walkę o własną niepodległość rozpoczęli w sierpniu 1830 r. Belgowie, a w listopadzie – Polacy. Polscy oficerowie, którzy wywołali powstanie, byli przekonani, że Francja znowu, jak za Napoleona, wyruszyła na wojnę z monarchiami Europy. Tymczasem dla rządzących Francją powstanie w Polsce było cudownym zrzędzeniem losu. Oto mimo zrzucenia z tronu monarchy Francja miała szansę uniknąć groźby rosyjskiej interwencji wojskowej w obronie dotychczasowego ładu politycznego. Rosjanie bowiem musieli się zająć rozwiązywaniem swoich problemów i rozprawą z powstańcami. Rząd francuski zdawał sobie sprawę, że skuteczna pomoc dla Warszawy oznaczała wojnę z Prusami i Rosją, a być może także z Austrią. Takiej wojny nikt nad Sekwaną nie chciał.

Na wieść o zajęciu stolicy Królestwa przez Rosjan minister spraw zagranicznych Francji oświadczył w parlamencie: „Spokój panuje w Warszawie”, co spowodowało wybuch czterodniowych gwałtownych rozruchów w Paryżu. W przeciwieństwie bowiem do oficjalnych kół rządowych europejska opinia publiczna jednoznacznie opowiadała się po stronie polskiej. We Francji, Anglii i w krajach Związku Niemieckiego tworzone komitety solidarności z powstaniem. Powstańczy premier Adam Jerzy Czartoryski liczył więc, że inspirując prasę i członków parlamentów francuskiego i angielskiego, będzie można

Francuska karykatura *L'ordre règne à Varsovie* (*Porządek panuje w Warszawie*).

Wyjaśnij jej przesłanie.

Źródło: Jean Ignace Isidore Gérard, 1831 r., Wikimedia Commons, domena publiczna.

uzyskać wpływ na rządy. Wypróbowana wówczas taktyka stała się później głównym sposobem oddziaływania Wielkiej Emigracji na mocarstwa europejskie. Jednak na początku lat 30. XIX w. nie przyniosła ona efektów, które mogłyby odwrócić losy powstania listopadowego.

Polski Prometeusz, alegoria upadku powstania listopadowego.

Co symbolizuje orzeł na piersiach powstańca?

Źródło: Horace Vernet (1789–1863), 1831 r., olej na płótnie, Biblioteka Polska w Paryżu, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wielka Brytania przychylna, ale neutralna

Aleksander Wielopolski (1803–1877) – polski polityk, z nominacji rosyjskiej naczelnik rządu cywilnego Królestwa Polskiego, który próbował zapobiec wybuchowi powstania styczniowego w 1863 r. W 1831 r. został wybrany na posła na sejm powstańczy i delegowany w misji dyplomatycznej do Wielkiej Brytanii.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Według ówczesnych polityków odrodzona Polska stałaby się przede wszystkim sojuszniczką Francji i króla Ludwika Filipa I. Wielka Brytania obawiała się nagłego wzmocnienia pozycji Francji, z którą Brytyjczycy rywalizowali o wpływy w Europie. Mimo to powstańcy listopadowi mogli tu liczyć na szerokie poparcie opinii publicznej. Z prośbą o pomoc przyjechał do Londynu przedstawiciel sejmu powstańczego Aleksander Wielopolski. Nie prosił o interwencję wojskową, ale o dyplomatyczną – o próbę nakłonienia Petersburga do rozmów z Polakami i poszukanie kompromisu. Spotkał się z odmową. Londyn stał na stanowisku, że nie ma prawa podejmować interwencji w innym królestwie, w obronie części terytorium zbuntowanej przeciw legalnej władzy. Z tego samego powodu odmówiono mu zgody na zakup broni dla powstania. Nad Tamizą ludzie zajmujący się zawodowo polityką zdawali sobie sprawę, że niepodległą Polskę można

odbudować jedynie w wyniku wojny na skalę co najmniej kontynentalną.

Rozczarowanie w Watykanie

W Państwie Kościelnym o wybuchu „strasznej rewolucji” w Polsce dowiedziano się na początku grudnia 1830 r. od Hugona Spinoli, nuncjusza papieskiego w Wiedniu. W Watykanie podejrzewano, że powstanie w Polsce było inspirowane rewolucjami francuską i belgijską, o które obwiniano zwolenników [państwa świeckiego](#). Podobnych rebelii papież obawiał się także na Półwyspie Apenińskim. Dlatego też pozostająca pod wpływem dyplomacji wiedeńskiej i petersburskiej Stolica Apostolska zajęła stanowisko niechętne wobec polskiego zrywu. W dniu 9 czerwca 1832 r., a więc już po upadku powstania w Polsce, papież Grzegorz XVI ogłosił encyklikę o posłuszeństwie władzy cywilnej *Cum primum*. Skierowane do wszystkich arcybiskupów i biskupów Królestwa Polskiego pismo potępiało powstanie listopadowe jako bunt przeciwko legalnej władzy cara. Upadek niepodległościowego zrywu Watykan przyjął z ulgą, licząc na normalizację stosunków z prawosławną Rosją.

Słownik

absolutyzm

(z łac. *absolutus* – zupełny, bezwzględny) system władzy we wczesnonowożytnej Europie, w ramach którego władca sprawował niemal nieograniczoną władzę

alegoria

(z gr. *allegoria* od *allegorein* – mówić w przenośni, obrazowo) postać lub motyw w literaturze i sztuce, który ma jednocześnie znaczenie dosłowne i przenośne

państwo świeckie

państwo, w którym wszystkie religie są traktowane równorzędnie i żadna z nich nie ma wpływu na działalność państwa (rozdział religii od państwa)

symptomatyczny

(z gr. *symptoma* – zbieg okoliczności, przypadek) charakterystyczny, znamieny

wojna ojczyźniana

(inaczej: wielka wojna narodowa lub wojna narodowa) w rosyjskiej literaturze i historiografii propagandowy termin na określenie powszechnego zrywu wszystkich narodów Rosji w obronie jej zagrożonego istnienia

Słowa kluczowe

powstanie listopadowe, mocarstwo, imperium, interwencja, neutralność, ziemie polskie w pierwszej połowie XIX w., Polacy pod zaborami

Bibliografia

M. Kukiel, *Czartoryski a jedność Europy 1770–1861*, Wydawnictwo Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, Warszawa 2008.

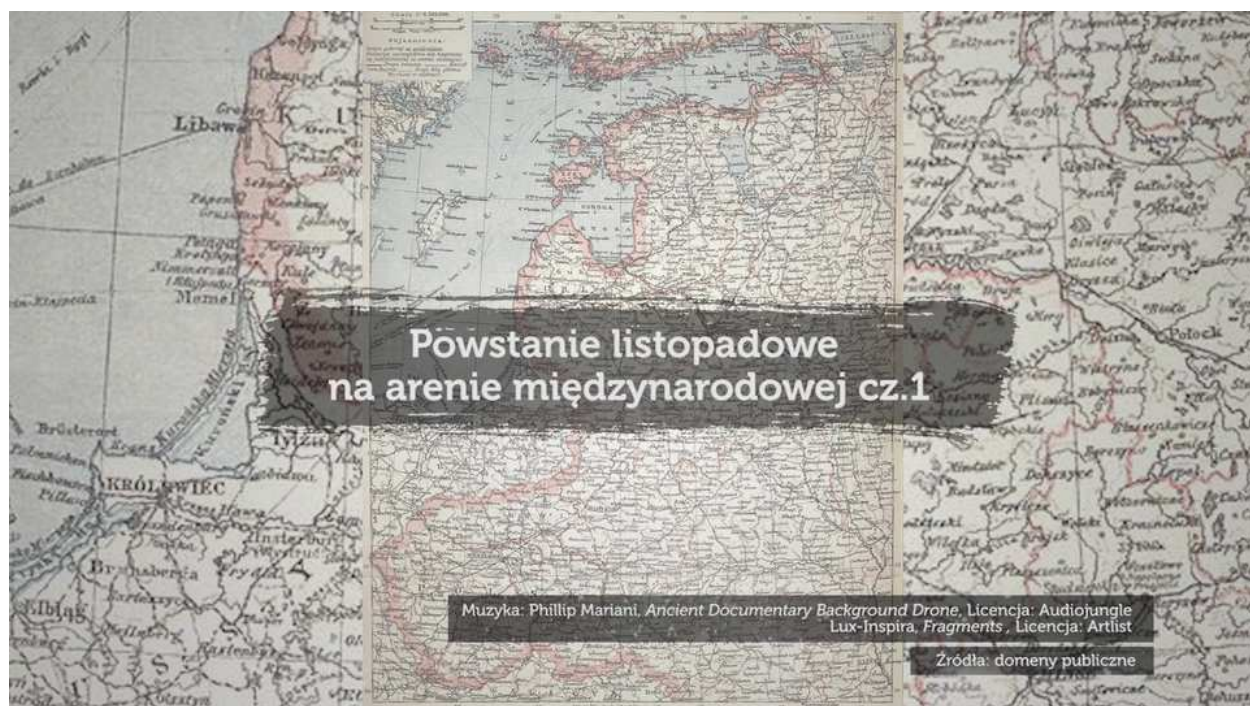
S. Kieniewicz, *Historia Polski 1795–1918*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1996.

M. Żywczyński, *Watykan wobec powstania listopadowego*, Wydawnictwo „Universitas”, Warszawa 2001.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z pierwszą częścią wykładu prof. Andrzeja Chwalby dotyczącą szans powstania listopadowego i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSdycz9UC>

Film nawiązuje do powstania listopadowego na arenie międzynarodowej, część pierwsza.

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego Rosjanom zależało na samodzielnym zdławieniu powstania listopadowego.

Tvoja odpowiedź

Polecenie 3

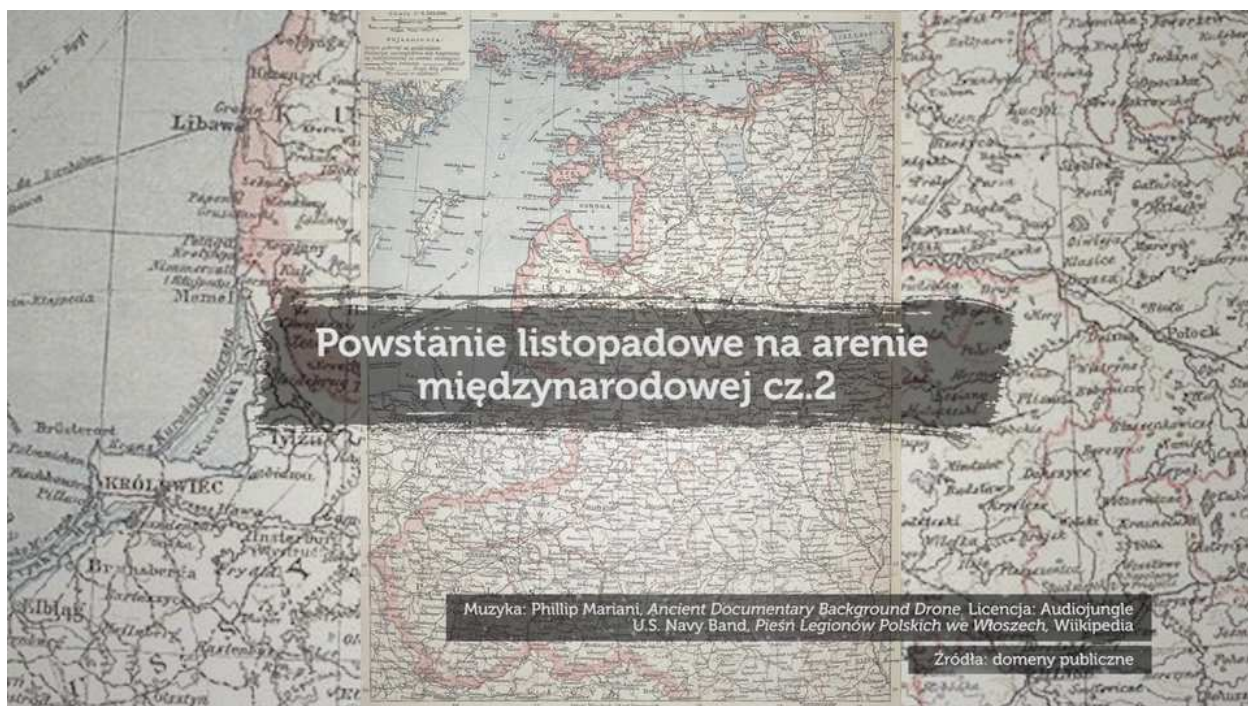
Wyjaśnij, dlaczego polski zryw niepodległościowy nie zyskał wsparcia w innych państwach.

Tvoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z drugą częścią wykładu prof. Andrzeja Chwalby i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D17iwlHF1>

Film nawiązuje do powstania listopadowego na arenie międzynarodowej, część druga.

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego mimo niechęci rządów do powstania listopadowego społeczeństwa europejskie wspierały zryw Polaków. Wskaż inne wydarzenia w ówczesnej Europie, w których istotną rolę odgrywały idee niepodległościowe i narodowe.

Tvoja odpowiedź

Polecenie 3

Który z błędów powstańców wymienionych przez eksperta twoim zdaniem najbardziej przyczynił się do upadku powstania? Uzasadnij odpowiedź.

Twoja odpowiedź

Zapoznaj się z tekstami źródłowymi, a następnie wykonaj polecenie.

Tekst A

“ Fragment memoriału, który przedłożył w imieniu rządu wodzowi naczelnemu Janowi Skrzyneckiemu ks. Adam Czartoryski 14 czerwca 1931 r.

Zapewniano [nas], że po jednym jeszcze zwycięstwie zamienią się ciche słowa i skryte chęci na głośne i oficjalne wyrazy, na skuteczną pomoc i wsparcie. [Jednakże klęska w bitwie pod Ostrołęką wpłynęła negatywnie na skuteczność działań polskiej dyplomacji]. Słowem, cóżkolwiek zechcemy żądać od dworów zagranicznych, czy wdania się, czy mediacji, czy uznania i wsparcia, czy nareszcie formalnego połączenia przez kombinacje dotyczące przyszłego naszego tronu – niczego się nie można od nich spodziewać, niczego, co by choć w części odpowiedziało oczekiwaniom i żądaniom Narodu, chyba że ważne korzyści wojenne poprzedzą korzyści, które by oswobodziły teraźniejsze granice Królestwa i rozstrzygnęły na naszą stronę los tegorocznej kampanii, przynajmniej los wojska nieprzyjacielskiego, dziś przeciw nam walczącego. [...] Nic nam dotąd z pewnością nie zapowiada, aby przeciągnięte tylko, niepewne, a może pogorszone położenie nasze miało zmienić politykę gabinetów i zachęcić ich do ocalających nas kroków, byleśmy tylko potrafili istnieć jeszcze; owszem, lękać się trzeba, że skoro mocarstwa przewidywać będą nasz bliski upadek, cofną się i powiedzą, jak dotąd mówiły, że nie warto konającego ratować.

Źródło: *Fragment memoriału, który przedłożył w imieniu rządu wodzowi naczelnemu Janowi Skrzyneckiemu ks. Adam Czartoryski 14 czerwca 1931 r.* Cytat za: Jerzy Łojek, *Szanse powstania listopadowego*, Warszawa 1966, s. 104–105.

Tekst B

“ *Fragment wiersza rosyjskiego poety Aleksandra Puszkina Oszczyercom Rosji z sierpnia 1931 r.*

Wy nas – nienawidzicie!
Za co? Czy za to, że na zgliszczach
Płonącej Moskwy, pod przemocą,
My nie uznaliśmy zuchwalca i bożyszcza,
Pod którym legliście dygocąc?
Czy za to, że w przepaści głąb
Strąciliśmy bożyszcze ono,
Ciężące państwu zmorą złą,
I okupili własną krwią
Europy wolność – pokój – honor?
[...]
Groźnicie w słowach! Lecz spróbujcie czynu!
[...]
Czy nam z Europą wadzić się pierwszozna?
[...]
Może nas mało? Może ta ojczyzna?
Zali od Permu do Taurydy,
Od chłodnych fińskich skał
Po skwarny brzeg Kolchidy,
Od wstrząśniętego Kremla wrót
Po Chin zneruchomiałych ściany –
[...]
Nie dźwignie się rosyjski lud?
Więc nam wyślijcie, krasomówce,
Swych rozjątrzonych synów hufce,
Na polach Rosji dość jest miejsca dla nich
Pośród nieobcych im mogiłnych grud.

Wskaż zdania prawdziwe i fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Obaj autorzy uznawali pomoc mocarstw zachodnich dla Polski za realną.	☐	☐
Adam Czartoryski w sposób bardziej wyważony i trafny oceniał stosunek mocarstw zachodnich do sprawy polskiej.	☐	☐
Oba teksty powstały w celach propagandowych: autorzy usiłowali skłonić swoje narody do ofiarnej walki.	☐	☐
Zarówno Puszkina, jak i Czartoryski w swoich tekstach przywołują nieudaną wyprawę Napoleona na Moskwę z 1812 r.	☐	☐
Obaj autorzy podzielali przekonanie, że Polacy nie będą w stanie samodzielnie pokonać Rosji.	☐	☐

Zapoznaj się z fragmentami monografii współczesnego historyka oraz wiersza z epoki, a następnie wykonaj polecenie.

Tekst A

“ Współczesny historyk Jerzy Zdrada o przyczynach klęski powstania listopadowego

Zgodnie uważa się, że powstanie prowadzone lepiej wojskowo mogło walczyć z Rosją dłużej i skuteczniej. [...] Zapoczątkowane jeszcze w XIX w. [...] polemiki publicystyczno-historyczne trwają nadal. Podkreśla się, że o klęsce powstania [zadecydował], źle wybrany termin podjęcia walki, brak rządu rewolucyjnego, wypuszczenie w.ks. Konstantego, bezczynność pierwszych tygodni, brak inicjatywy strategicznej, rezygnacja z przeniesienia teatru wojny na Litwę, kunktatorskie prowadzenie wojny przez Skrzyneckiego, pasywność wobec Paskiewicza, a wreszcie czynniki polityczne, w tym zwłaszcza oglądanie się na dyplomację europejską i zaniechanie reformy włościańskiej. Ogromny to już, a przecież niepełny katalog... Nic więc dziwnego, że wstrząs wywołany w społeczeństwie polskim nadziejami w okresie zwycięstw, a wnet po nich klęską tak wielką, przez następne dziesięciolecia wpływał na kształtowanie się myśli politycznej i wojskowej, programów ideowych obozów politycznych, znajdował wyraz w wielkiej literaturze i sztuce polskiej.

Źródło: *Współczesny historyk Jerzy Zdrada o przyczynach klęski powstania listopadowego*. Cytat za: Jerzy Zdrada, *Historia Polski 1795–1914*, Warszawa 2005, s. 193–194.

Tekst B

Gustaw Ehrenberg

“ *Gdy naród do boju wystąpił z orężem* (fragment hymnu z 1831 r.)

Gdy naród na pole wystąpił z orężem,
Panowie na sejmie radzili;
Gdy lud Polski krzyczał: Umrzem lub zwyciężem!
Panowie o czynszach prawili.
Gdy wiara porwała siekiery i kosy,
W siermięgach z województw ruszyła;
Panowie uczone podnosili głosy,
Gadali wymownych słów siła.

[...]

Armaty pod Stoczkiem zdobywała wiara
Rękami czarnemi od pługą,
Panowie w stolicy palili cygara,
Radzili o braciach zza Buga.
Radzili, prawili, i w mądrej swej głowie
Ukuli rozejmy, traktaty;
O cześć wam panowie! o cześć wam posłowie!
O cześć wam hrabiowie, magnaty!

[...]

Ach waszym był synem ów niecny dyktator,
Co zdradził i naród i sławę,
I wódz nasz naczelny, pobożny kunktator,
I zdrajca, co sprzedał Warszawę.
Wieśniacy nie znają Wiedeńskich traktatów,
Nie wierzą w układy z carami,
Lecz biją Moskali, wieszają magnatów,
I mścić się umieją stryczkami.

Źródło: Gustaw Ehrenberg, *Gdy naród do boju wystąpił z orężem* (fragment hymnu z 1831 r.), dostępny w internecie: pl.wikisource.org.

Wskaż przyczyny upadku powstania listopadowego wymienione w obu tekstach źródłowych.

☐ zbyt duży nacisk na działania dyplomatyczne

☐ dysproporcja sił na korzyść Rosji

☐ niewykorzystane zwycięstwa militarne

☐ brak realnych działań w kierunku poprawy warunków życia i pracy włościan

☐ niesprzyjający walkom jesienno-zimowy czas początku powstania

☐ fiasko przeniesienia działań wojennych na Ziemie Zabrane

☐ reprezentowanie przez władze powstańcze głównie wyższych warstw społecznych

☐ bierność mocarstw zachodnich

☐ nieudolne próby pertraktacji z Rosją prowadzone przez wysłanników gen. Chłopickiego

☐ nieudolność i brak determinacji władz powstańczych

☐ opóźnianie działań zaczepnych przeciwko Rosjanom przez gen. Skrzyneckiego

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia 2022, Historia

Temat: Powstanie listopadowe na arenie międzynarodowej i jego szanse

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:

3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie;

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815-1848. Uczeń:

3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia reakcję państw zaborczych na wybuch powstania listopadowego;
- omawia reakcję innych państw, ze szczególnym uwzględnieniem Francji, Anglii i Państwa Kościelnego;
- ocenia, czy powstanie listopadowe miało szanse zakończyć się powodzeniem.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Powstanie listopadowe na arenie międzynarodowej i jego szanse”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Dwóch chętnych lub wybranych uczniów (albo dwa zespoły liczące maksymalnie do trzech osób) przygotowują prezentacje na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj” oraz dodatkowych źródeł, które może im wskazać nauczyciel. Pierwszy z uczniów lub pierwsza grupa skupia się na reakcji na powstanie listopadowe zaborców, druga – na reakcji innych państw.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel poleca wybranej osobie, aby odczytała wyświetlony na tablicy temat lekcji oraz cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Omawia krótko planowany przebieg zajęć.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji, m.in. kto zapoznał się z udostępnionym e-materiałem. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta: W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej? Uczniowie powinni wspomnieć o porządku powiedeńskim, powstaniu

Królestwa Polskiego i łamaniu przez cara postanowień konstytucji, wybuchu powstania listopadowego. Mogą również wspomnieć o innych rewolucyjnych wystąpieniach w Europie.

Faza realizacyjna:

1. **Prezentacje uczniów.** Wskazani przed lekcją uczniowie prezentują i omawiają efekty swojej pracy. Nauczyciel oraz inni uczniowie zadają pytania prezentującym, w razie potrzeby uzupełniają ich wypowiedzi.
2. **Praca z multimedium („Film edukacyjny”).** Wybrana osoba czyta polecenie 1: „Wyjaśnij, dlaczego Rosjanom zależało na samodzielnym zdławieniu powstania listopadowego”. Po zapoznaniu się z materiałem uczniowie dzielą się na czteroosobowe grupy i opracowują odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia informacje. Podobnie uczniowie podchodzą do polecenia 3: wyjaśniają, dlaczego polski zryw niepodległościowy nie zyskał wsparcia w innych państwach.
3. **Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”).** Nauczyciel prezentuje kolejny film. Uczniowie, pracując w parach, przygotowują odpowiedź na polecenie 3: odnoszą się do wymienionych przez historyka błędów, które zaważyły na klęsce powstania. Po wyznaczonym czasie wybrane pary odczytują swoje odpowiedzi na forum wraz z uzasadnieniem. Inni uczniowie uzupełniają ich wypowiedzi, dyskutują o zgłoszonych propozycjach. Nauczyciel pilnuje porządku pracy oraz ocenia pracę uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę dotyczącą kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli?
2. Prowadzący omawia i ocenia pracę uczniów.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

A. Chwalba, *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 1987.

H. Kocój, *Od Konstytucji 3 maja i insurekcji kościuszkowskiej do powstania listopadowego*, t. 2, Oświęcim 2017.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie na podstawie filmów przygotowują krótką notatkę, w której podsumowują reakcję Europy na powstanie listopadowe i odnoszą się do pytania o możliwość zwycięstwa powstańców.